

УДК 327.362(477.83/86) «1930»

**Фальковський Анатолій, ст. магістратури історико-філологічного факультету;** науковий керівник – к.і.н., доцент Снігур А. А.  
(Міжнародний економіко – гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука, м. Рівне)

### **«ПАЦИФІКАЦІЯ» ГАЛИЧИНИ ПОЛЬСЬКИМ УРЯДОМ У 1930 Р.**

***Анотація.** У статті досліджено «Паціфікацію» Галичини польським урядом у 1930 р. Проаналізовано причини, методи та засоби проведення каральної акції польською владою, знищення «ревізії» українських культурних та економічних надбань. Розглянуто терористичні дії Організації Українських Націоналістів проти прихильників саботажної акції на Галичині та розправи над ними. Охарактеризовано думку закордонних кореспондентів до режиму «паціфікації» та їхню моральну підтримку жертвам каральної акції.*

***Ключові слова:** паціфікація, каральна акція, «ревізії», кореспондент.*

***Аннотация.** В статье исследована «Пацификация» Галичины польским правительством в 1930 г. Проанализированы причины, методы и средства проведения карательной акции польской властью, уничтожение «ревизии» украинских культурных и экономических достижений. Рассмотрены террористические действия Организации Украинских Националистов против сторонников саботажных акций на Галичине и расправы над ними. Охарактеризовано мнение зарубежных корреспондентов к режиму «пацификации» и их моральную поддержку жертвам карательной акции.*

***Ключевые слова:** пацификация, карательная акция, «ревизии», корреспондент.*

***Annotation.** In the article the «pacification» of Galicia by the Polish government in 1930 the causes, the methods and means of punitive action by the Polish authorities, the destruction of «revision» Ukrainian cultural and economic achievements are analyzed. It is considered terrorist actions of Ukrainian Nationalists against supporters tamper action in Galicia and massacre them. According to foreign correspondents mode «pacification» and their moral support to victims of punitive action is shown.*

***Keywords:** pacification, punitive action, «revisions», correspondent.*

**Паціфікація у Галичині це репресивна акція, проведена польською владою у вересні-листопаді 1930 року за наказом Юзефа Пілсудського, із застосуванням поліції та армії проти українського цивільного населення Галичини. Паціфікація була проведена у відповідь на «саботажну акцію»**

ОУН і супроводжувалась масовими арештами, побиттям людей, закриттям і руйнуванням українських установ в Галичині. Наслідком акції стала подальша значна радикалізація українського руху опору на західно – українських землях.

В контексті досліджуваної теми була опублікована робота «Пацифікація. На вічну ганьбу Польщі, твердині варварства в Європі». Ця книга складається з протоколів очевидців, описів і петицій чужинців, в ній описана світова думка про режим «пацифікації» [1]. Ю. Юрик у книзі «Протистояння ОУН і Польської держави (1929–1935 рр.)», описав дії ОУН, які були зумовлені гострими антипольськими настроями [2].

**Метою нашої статті** є дослідження режиму «пацифікації» українського народу польським урядом на Галичині. Головними завданнями визначено: висвітлити причини і роль «пацифікації», розглянути думки закордонних кориспонтентів про дії польського уряду на Галичині; проаналізувати наслідки «пацифікації» для Галичини і Польщі.

У пропонованій статті на підставі архівних документів та пресових матеріалів докладно розглядається генеза й перебіг «пацифікації», її наслідки для громадського й політичного життя українців у міжвоєнній Польщі й, нарешті, її відлуння на міжнародній арені та в подальших українсько-польських взаєминах.

**«Пацифікація» Галичини** за дорученням польського уряду почалася в половині вересня 1930 року. До акції було залучено членів поліційної школи в Мостиськах біля Львова, поліційні відділи з корінної Польщі в кількості 2000 полісменів та ескадрони кавалерії 6-го корпусу польської армії. Поліційні й військові збройні відділи були поділені на групи чисельністю від 50 до 150 людей і відправлені для проведення «акції» на території під проводом місцевої польської поліції. Користуючись вказівками місцевих полісменів, карні відділи оточували, звичайно вночі, обране для «спацифікування» село, пильнуючи, щоб населення не втекло в ліси. Одна частина починала «ревівувати» домівки українських культурних та економічних установ, а друга виловлювала селян за списком, виготовленим заздалегідь місцевою польською поліцією.

«Ревізії» були насправді варварським пюндруванням культурних та економічних надбань місцевого українського населення. В читальнях «Просвіти», в домівках кооперативних крамниць та в приміщеннях усіх інших сільських культурно-освітніх установ польські полісмени та польські солдати нищили всю обстановку, виривали й ламали двері й вікна, зривали й рубали сокирами долівки, скидали на купу книжки з бібліотек, мистецьке приладдя театральних гуртків та оркестр, а в кооперативах нищили товари таким способом, що змішували разом муку, сіль, цукор, збіжжя тощо, і поливали їх нафтою. Такі «ревізії», проводились і по приватних помешканнях активних громадян [3, с. 45–93].

У той самий час інша частина карного відділу виконувала «акцію» над населенням села. З гурту зігнаних за списком людей польські солдати викликали по одному, та били нагаями, даючи від 25 до 100 ударів, залежно від того, наскільки ця людина була активною в українському громадському житті. Жертвою катувань були всі місцеві українські інтелігенти та свідоміші селяни, які брали участь у праці «Просвіти», «Рідної Школи», в українській кооперації чи інших українських установах. Наприклад, 60-річний Іван Панчишин з Яворові-Наконечнім дістав 200 нагаїв, а 85-річний Іван Щебиволока з Денисова, повіт Тернопіль – 100 нагаїв. Часто практикувано поголовне катування. Так було, наприклад, у селі Розкошниці, повіт Збараж, та в Чернилові Руському, повіт Тернопіль: ескадрон кавалерії, погрожуючи кулеметами, зігнав усе населення на майдан, вилучив дітей пониже 13 років життя, а всіх інших почав катувати за чергою, не розбираючи, чи це жінка, чи дівчина, чи літня людина [4, с.53].

Третім засобом «пацифікації» був грабіж українського населення. Начальник громади був зобов'язаний на протязі кількох годин доставити поліційному чи військовому відділові, який проводив у селі «пацифікацію», визначену кількість продуктів та домашніх тварин: вівса для коней, яєць, гусей, курей тощо. Все це забирала собі частина грабіжників без жадної винагороди, примушуючи громадську управу списувати заяву, що карний відділ зразково поведи́вся в селі й за харчі заплатив належну оплату. Ті грабіжницькі контрибуції були дуже великі і до військових магазинів звозилося пограбоване в українських селян добро вантажними возами.

У тій погромницькій акції брали участь не лише польська поліція війсьکو, а й польські «стшелеци», тобто молодь місцевих польських колоністів, члени спортивного товариства «Стшелец», і місцеві польські інтелігенти, зокрема ж польські студенти [5, с. 55–56].

Пацифікація Східної Галичини була жорстокою і кривавою. Вона мала широкий міжнародний розголос і була винесена на обговорення Ліги Націй. Провід ОУН доклав усіх зусиль, щоб про це дізнався світ. Прес-бюро ОУН видавали повідомлення про пацифікацію різними мовами. Невдовзі про неї заговорила європейська та американська преса, яка засудила цю політику Польщі.

Кореспондент англійської газети «Манчестер Гардієн», який особисто побував у Галичині, свідчить у своєму повідомленні з 21 листопада 1930 року: Львів, Східна Галичина, п'ятниця, – важко побитих 11 українських селян лежать тут у малому, скромному українському шпиталі. Це лише кілька із безлічі жертв того, що урядом називається «пацифікація Східної Галичини». Цих одинадцять селян так побито по голій задній частині тіла, що дослівно м'ясо було однією посіченою масою. З почуттям жаху й огиди, але в свідомості, що я не смію відмовитися власними очима побачити той безсумнівний доказ, я попросив ввічливих монахів, які

доглядають покатовані жертви, щоб вони показали мені покалічення. Вони зняли перев'язки й підкладки з вати і я власними очима побачив посиніле живе тіло, збите чотири чи п'ять тижнів тому в одну безформну масу. Селяни по селах були перелякані і не відважувалися говорити. Того, хто намагався випитувати, поліція арештовує тай не дозволяє шукати правди... Містер Фарсон, кореспондент «Чикаго Дейлі Нюз», і я сам був переслідуваний бандою шпигунів, що їх ми швидко навчилися пізнавати. Між ними була одна дівчина в гумових чоботях, яка проводила свій час переважно у вітальні готелю Жоржа. Містера Фарсона поліція притримала в селі Гаї, де поляки вчинили найжорстокіші свої звірства, де було скатовано багато українських селян, а один із них конав від побоїв... Покатовані лежать у власних хатах, без відповідного лікарського догляду, бо українським лікарям не дозволялося відвідувати такі села. Ці села польська поліція так дбайливо береже, що жодна санітарна допомога не можлива. Неможливо також вести розслідування, що їх розпочали самі ж українці, щоб підтвердити кількість убитих і покалічених, бо кожного, хто пробує це зробити, поліція арештовує і, якщо він є польським громадянином, відводить до тюрми... Всі покатовані селяни, яких я бачив, є цілком невинні. Навіть поляки не висувають супроти них жодних обвинувачень [3, с.122].

Кореспондент канадської газети «Манітоба Фрі Прес» д-р Дей звітував на сторінках тієї газети з 24 грудня 1930 року:

«Під час однієї моєї поїздки до Галичини мою увагу притягнули до себе нелюдські відносини в тому краю: у багатьох містах і селах польська поліція зганяла українських селян і жорстоко катувала їх без жадної видимої причини. В одному селі я знайшов п'ятнадцять скатованих українських селян. Польські лікарі відмовили їм у лікарській допомозі, а українських лікарів, які намагалися їх обслужити, не допущено до них. Я заходився їх лікувати разом із чотирма іншими медиками, але під час праці нас усіх арештували, відправили до тюрми й звинуватили в шпигунстві. Зроблено спробу звинуватити нас у революційній діяльності та шпигунстві в користь німців чи більшовиків, але врешті звинуватили нас, що ми вдаємо з себе висланців Ліги Націй. На інтервенцію британського посольства нас звільнили.» [1, с.125].

«Жіноча Міжнародна Ліга Миру і Свободи» вислала до Галичини свою секретарку пані Шіпкінс, разом з австрійкою Г. Оппенгаймер, для того, щоб вони простежили справу «пацифікації». Пані Шіпкінс подала у своєму звідомленні низку перевірених нею фактів польського варварства і в своїх висновках заявила: «Головне мусимо підкреслити таке: по-перше, так звану «пацифікацію» проводили з надмірною жорстокістю; по-друге, ці насильства не були карою за певні провини, їх роблено без суду, масово, по всьому населенні; по-третє, ці насильства роблено з наказу влади за певним планом і їх не можна вважати вибріками нижчих установ; по-

четверте, жертвам не надано жодної лікарської допомоги; по-п'яте, влада зробила все, щоб унеможливити зіставлення докладних звітів чи статистичних даних щодо карних експедицій» [1, с. 148].

*Дії польського уряду* на Галичині викликали національну хвилю опору підтриману Організацію Українських Націоналістів. Саме тому у період саботажної акції та після її припинення ОУН виконала низку відплатних терористичних актів. Ці акти були скеровані проти тих польських поміщиків і колоністів, які особисто брали участь в погромницьких дія польської поліції і війська, і відверто вказували польським погромникам, кого саме з українських громадян слід особливо жорстоко катувати. Завданням відплатного терору було показати польським прихильникам, що їхні злочини проти українського народу не пройдуть безкарно і що перед карою з рук українських революціонерів не захистить їх ані польська поліція, ані військо. Приклади покарання повинні були налякати інших поляків на українських землях у допомозі в погромницькій акції проти українського населення. У ході відплатної акції ОУН було, 26 листопада 1930 року вбито польського поміщика з Богатковець на Тернопільщині, Юзефа Войцеховського. У лісі, куди він їхав підводою з залізничної станції Денисів до Богатковець, його перестріли два бойовики ОУН і двома влучними пострілами убили його. Убитий особисто керував «роботою» військово-поліційної карної експедиції в Богатківцях та в сусідніх селах у вересні 1930 року. Поліція не виявила виконавців злочину, хоч у районі було проведено масові арештування [2].

28 січня 1931 року в лісі біля Копичинець було застрілено графа Баворовського, студента агрономії в Дублянках біля Львова. Молодий польський граф належав до проводу тієї польської студентської молоді, яка нацькувала польську поліцію до погромів над українцями, при чому він сам брав у тих акціях активну участь.

У Товстолузі, повіт Тернопіль, застрелено Франца Брилька, коменданта польського «Стшельца». Польська організація «Стшелец» була особливо активна під час погромів українського населення.

У Ковалівці, повіт Бучач, застрелено «стшельца» Кузьмінського, який допомагав поліції «паціфікувати» населення.

Випадків відплатного терору проти польських погромників було більше, але поліція й преса намагалися приховувати їх перед загалом населення. Однак, хоч факти відплатної акції ОУН часто промовчували в офіційних повідомленнях, але вістка про відплату українського підпілля доходила до відома поляків «шептанню поштою», викликаючи в них страх і повагу перед цим підпіллям [6, с. 27–48].

**За результатами проведеного** дослідження можна зробити висновок, що в перспективі ця акція дала протилежний результат – сильний поштовх до подальшого зростання серед українців національної самосвідомості,

надзвичайного посилення ворожості до польської держави і поляків зокрема, та до радикального загострення українсько-польських відносин на цих окупованих землях. Польща була засуджена за свою ганебну поведінку супроти українського населення. Цей факт, розголошений пресою усього світу, а коментарі тієї преси, опубліковані під час «паціфікації» і згодом при нагоді розгляду справи на форумі Ліги Націй, створили для української справи великий політичний капітал. Світ довідувався про визвольну боротьбу українського народу, сприймав її з симпатією та висловлював своє обурення з приводу варварських вчинків окупантів українських земель. Таким чином наслідки польської «паціфікації» поверталися проти Польщі: кожний удар польської нагайки перетворювався в дошкульний удар по авторитеті Польщі й польського народу.

1. Паціфікація. На вічну ганьбу Польщі, твердині варварства в Європі / Автор : Документи і матеріали // Київ, 2012. – 150 с. 2. Ю. Юрик Протистояння ОУН і польської держави (1929–1935 рр.) // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Київ., Інститут історії України НАН України, Випуск 13, 2005. – С. 391–397.
3. Скакун Роман. «Паціфікація»: Польські репресії 1930 року в Галичині / Р. Скакун // Видавництво Українського католицького університету. – Львів, 2012. – С. 45–93.
4. Швагуляк Михайор. «Паціфікація». Польська репресивна акція в Галичині 1930 р. і українська суспільність / М. Швагуляк // Львів, 1993. – 53 с. 5. Липовецький Святослав. Журнал Український Тиждень, стаття: Операція «паціфікація» / С. Липовецький // Київ, 2010. – № 51 – 55–56 с. 6. Паціфікація 1930 р. і судова система Другої Речі Посполитої / М. Гриців // Український визвольний рух: наук. зб. – Львів, 2011. – Збірник 15. – с. 27 – 48.